

Suomalainen verkkoarkisto avattu!

Kansalliskirjasto avasi kirjaston kupolisalissa 2.4. Suomalaisen verkkoarkiston, joka samalla toi perinteiseen fennica-käsitteeseen ja kansalliskokoelmaan aivan uuden aineiston ja palvelun. Avajaispuheen piti kansanedustaja Jyrki Kasvi.

Hvya juhlayleisö, Kansalliskirjaston työntekijät ja kutsuvieraat.

Minua hieman pelottaa, sillä olen nyt rikospaikalla, tai oikeastaan rikoksen uhrin kotipaikalla. Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm voi nimittäin halutessaan määrätä minulle sakot vapaakappalerikkomuksesta.

Löysin taannoin egosurffaillessani oman nimeni Kansalliskirjaston puuteluettelosta, sillä Kansalliskirjaston kokoelmasta puuttuu minun 1980-luvun lopulla kirjoittamani *Amiga*-oppaan viimeinen, korjattu painos. Noloa. Valitettavasti minullakaan ei ole siitä enää yhtään kappaletta jäljellä. Tuo osa kansakunnan muistista, nuo *Amiga*-oppaaseen tehdyt korjaukset, ovat siis peruuttamattomasti kadonneet.

Jos kulttuuri on kansakunnan sielu, Kansalliskirjaston kansalliskokoelma on kansakunnan muisti. 1600-luvulta asti Kansalliskirjasto

on kartuttanut kokoelmaa, jota ilman meidän käsityksemme Suomen historiasta ja suomalaisesta kulttuurista olisi paljon nykyistä suppeampi. Eikä kukaan voi etukäteen sanoa, mikä osa kokoelmasta osoittautuu tulevaisuudessa tutkimukselle arvokkaaksi, embomainoslehtinen vai kansalliseepoksen juhlapainos.

Tähän asti kansalliskokoelmaan on koottu lähinnä painotuotteita ja äänitteitä, mutta tietoyhteiskunnassa yhä suurempi osa tiedonvälityksestä, kulttuurista ja yhteiskunnallisesta keskustelusta siirtyy tietoverkkoihin.

Tulevaisuuden tutkijoiden on mahdotonta ymmärtää tätä aikaa, Nyky-Suomen kulttuuria ja nyky-suomalaisia pelkkien lehtien ja kirjojen perusteella, ilman kaikkea sitä mitä suomalaiset lukevat, näkevät, kuulevat ja kokevat internetissä.

Yhteiskunnan ja median nopea murros on Kansalliskirjastolle suuri haaste. Tieto- ja viestintäteknologian kehitys on synnyttänyt kokonaan

Kansanedustaja Jyrki Kasvi avasi Suomalaisen verkkoarkiston. Arkiston aineistoesimerkkejä esitteli tietojärjestelmäsiiantuntija Tommi Jauhiainen.

Aina valpas YLE:n kulttuuritoimitus oli paikalla verkkoarkiston avajaisissa. TV-toimittaja haastattelee ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmia.

uusia medioita ja uudenlaista viestintäkulttuuria. Tietoverkoissa kuka tahansa voi olla joukkomedia, jonka sivuilla on kymmeniätuhansia lukijoita. Samalla talouden kehitys on tehnyt kulttuurista globaalia teollisuutta, bisnestä, jota ohjaavat taloudelliset intressit.

Joskus nämä osakkeenomistajien osinko-odotukset valitettavasti haittaavat Kansalliskir-

jaston toimintaa ja rajoittavat arkistoon kerätyn aineiston käyttöä. Esimerkiksi teosten tekijänoikeudellista suoja-aikaa on venytetty viime vuosina, vaikka niiden elinkaari on samalla lyhentynyt. 1900-luvun alun jälkeen julkaistut teokset eivät tätä menoa tule koskaan avoimeen käyttöön.

Valitettavasti lainsäätäjät havahtuivat internetin arkistoinnin välttämättömyyteen vasta muutama vuosi sitten. Vasta vuonna 2006 voimaan tullut uusi tekijänoikeuslaki antoi Kansalliskirjastolle tekijänoikeuksien estämättä oikeuden kerätä kokoelmiinsa aineistoa myös avoimista tietoverkoista. Siitä alkoi nyt avattavan suomalaisen verkkoarkiston kokoaminen. Sitä ei voitu kuitenkaan avata yleisön käyttöön ennen kuin myös Ruotsin kuninkaan vuonna 1707 antaman ja Venäjän tsaarin uudistaman määräyksen nykyinen versio, laki kulttuuriai-
neistojen tallentamisesta ja säilyttämisestä saatiin uudistettua nykyajan tasalle.

Suomi on tästä huolimatta internetin arkistoinnin edelläkävijä, ja Suomen kansalliskirjaston verkkoarkisto on toiminut esikuvana monen maan lainlaatioille.

Painotuotteiden vapaakappaleista oli kuitenkin helppo määrätä lailla. Internetin sisällön arkistointi ja tutkijoiden käyttöön saattaminen on kuitenkin paljon suurempi haaste myös lainsäätäjille. Myös siinä työssä Kansalliskirjaston henkilökunnan panos on ollut korvaamaton.

Itse asiassa monet Kansalliskirjastossa tähän lakiin valmistellut lakipykälät on kopioitu lähes sellaisenaan eri maiden lainsäädäntöön.

Uuden lain voimaantulon jälkeen Kansalliskirjaston 107 fyysistä hyllykilometriä ovat saaneet runsaassa kolmessa vuodessa rinnalleen 77,2 miljoonaa html-tiedostoa, 41,3 miljoonaa kuvatiedostoa, 2,2 miljoonaa pdf-tiedostoa, 270 000 äänitiedostoa ja 90 000 videotiedostoa. Ja lisää kertyy koko ajan.

Itse asiassa ajatus kansallisesta verkkoarkistosta on hieman ... pelottava ... ainakin näin poliitikon näkökulmasta. Törmäsin päivänä muutamana netissä vuonna 1992 julkaistuun kirjoitukseeni, jossa otin kantaa mm. Euroopan Unioniin ... varsinkin päinvastaista kantaa kuin mitä nykyään poliitikkona edustan.

Verkkoarkistosta meidän poliitikkojen vanhat puheet ja kirjoitukset, viisaudet ja tyhmyydet löytyvät helposti. Poliittinen muisti ei tunnetusti ole pitkä ... mutta verkkoarkisto ei unohda koskaan. Ja Eduskunnan kirjasto on nimenomaan yksi niistä kirjastoista, joissa verkkoarkisto on jatkossa käytettävissä. Tulevilla poliitikkosukupolvilla tulee olemaan paljon meitä nykyisiä tukalammat oltavat.

Hyvä juhlaväki,

Suomi on ollut yksi tietoyhteiskunnan edelläkävijöitä maailmassa. Valitettavasti tämä historia, suomalaisen tietoyhteiskunnan ensimmäiset, nykyykehityksen suunnan määritelleet vuodet ennen vuotta 2006 ovat jäämässä Kansalliskirjaston verkkoarkiston ulkopuolelle. Esimerkiksi käsityönä vuonna 1994 koodaamani Suomen ensimmäiset poliittisen puolueen sivut, nuorsuomalaisten LIVE! -verkkolehti poistui verkosta nuorsuomalaisen puolueen lakkauttamisen myötä jo vuonna 1999.

Vuotta 2006 edeltävää aineistoa on toki edelleen olemassa. Esimerkiksi kansainvälinen *Internet Archive* -hanke on kerännyt näytteitä myös suomalaisista nettisivuista, mutta niitä ei voida nykyinsäädännöllä liittää Suomen Kansalliskirjaston verkkoarkistoon ja saattaa siten suomalaisten tutkijoiden käyttöön. Tilanne on kauniisti sanottuna erikoinen. Verkkoarkistoon on pääsy vain vapaakappalekirjastoissa olevilta työasemilta. Se ei mitenkään loukkaa kenenkään taloudellisia intressejä.

Ei voi olla ylivoimaista laatia sellaista lakia tai neuvotella tekijänoikeuksien haltijoita edustavien järjestöjen kanssa sellaista sopimusta, jol-

la myös tämä osa kansallista kulttuuriperintöä saadaan pelastettua tuleville sukupolville tekijänoikeuksien sitä estämättä. Se on sentään alkujaan julkaistu netissä ja ollut siellä ilmaiseksi kaikkien saatavilla.

Suomalaisen nettikulttuurin historia ulottuu kuitenkin paljon nettisivuja kauemmas. Harva nykyään muistaa, että Suomessa eli vilkas verkkokulttuuri jo ennen World Wide Webin läpimurtoa. 1980- ja 90-lukujen BBS-purkkien ylläpitäjien komeroiden perukoilla on kulttuuriaarre, joka uhkaa kadota peruuttamattomasti bittien taivaaseen. BBS-purkkien varmuuskopiolevykkeet ja -nauhat päätyvät muutto muutolta, suursiivous suursiivoukselta laatikko kerrallaan roskiin, koska edes niiden omistajat eivät ymmärrä niiden arvoa.

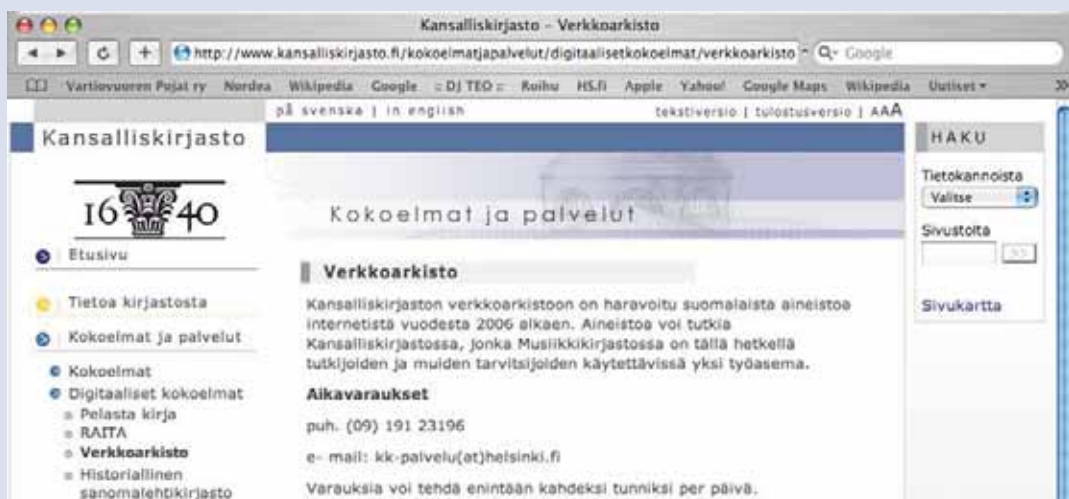
Samaa tietä uhkaa kadota ensimmäisen suomalaisen nörttisukupolven demoscene, digitaalisen taiteen edelläkävijä. Ensimmäisten demojen keräämisestä tekee erityisen hankalaa se, että demoscenen alkuvuodet nivoutuvat yhteen pelipiratismiin kanssa. Kaikki varmuuskopiot eivät ole kuitenkaan vielä tuhoutuneet. Paljon on edelleen pelastettavissa.

Meillä on ilmeinen sosiaalinen tilaus digiajan Elias Lönnrotille, katoavan digitaalisen kansanperinteen kerääjälle ja tulkille.

Hyvä juhlayleisö

Työ kansallisen verkkoarkiston kokoamiseksi on vasta alussa.

Se on mielenkiintoinen ja kauaskantoinen ... ja rankka urakka, mutta jos kuka siitä selviää niin Kansalliskirjaston henkilökunta, jolla on takanaan monisatavuotiset perinteet. Olen iloinen ... ja imarreltu ... kun saan tänä historiallisena päivänä hetken paistatella noiden perinteiden loisteessa ... ja avata kansakunnan muistin uuden luvun, Suomen kansalliskirjaston verkkoarkiston. □

Suomalainen verkkoarkisto

Verkkoarkisto on Kansalliskirjaston lakisääteisesti ylläpitämän kansalliskokoelman uusin laajennus. Tuleville sukupolville ja erityisesti tutkijoille verkkoarkisto muodostaa suomalaista verkkomaailmaa sen kaikkine ilmiöineen kuvaavan, jatkuvasti karttuvan lähdeaineiston.

Verkkoarkistoon pyritään tallentamaan kaikki .fi- ja .ax-päätteiset sivut sekä muut kotimaiset sivustot. Otos sisältää sekä yhteisöjen että yksityisten kansalaisten tuottamaa aineistoa.

Tähän mennessä Kansalliskirjasto on tallentanut verkosta kaikkiaan 131 miljoonaa tiedostoa, joihin kuuluu mm. miljoonia www-sivuja sekä kymmeniä tuhansia ääni- ja kuvatiedostoja.

Uutta kansallista arkistoa kartutetaan kerran vuodessa tehtävällä peruskeräyksellä. Peruskeräystä vuorostaan täydennetään pitkin vuotta teemakeräyksiin, joissa keskitytään tiettyyn aiheeseen tai ajankohtaiseen tapahtumaan.

Esimerkkejä jo tehtyjen teemakeräysten kohteista ovat mm. Euroviisut, erilaiset vaalisivustot sekä maahanmuuttajuuteen ja ulkosuomalaisuuteen liittyvä materiaali.

Kansalliskirjaston asiakkaat voivat käyttää verkkoarkistoa Unioninkadulla sijaitsevan päärakennuksen tiloissa tarkoitukseen erikseen varatuilla työasemilla. Aluksi asiakaskäytössä on vain yksi työasema, mutta seuraavat kaksi avataan jo alkukesästä.

Palvelu laajenee myöhemmin myös maan muiden vapaakappalekirjastojen, Kansallisen audiovisuaalisen arkiston ja Eduskunnan kirjaston asiakaskäyttöön.

Kansalliskirjastossa on tallennettu avoimissa tietoverkoissa julkaistuja aineistoja tekijänoikeuslain nojalla vuodesta 2006 alkaen. Verkkoarkiston asiakaskäyttöön saattamisen teki kuitenkin mahdolliseksi vasta uusi laki kulttuuriaineistojen tallentamisesta ja säilyttämisestä, joka astui voimaan vuoden 2008 alussa.

Lisätietoja

pääsunnittelija Esa-Pekka Keskitalo
p. (09) 191 44487 tai 050 373 6205
esa-pekka.keskitalo@helsinki.fi

Ks. myös
<http://www.kansalliskirjasto.fi/kokoelmatjapalvelut/digitaalisetkokoelmat/verkkoarkisto.html>